

УДК 658: 351.863

О.С. Кириченко
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри управлінських технологій,
Університет економіки та права «КРОК»*

І.А. Дарага
*магістр з управління інноваційною діяльністю,
Університет економіки та права «КРОК»*

Економічна безпека інноваційного розвитку виробничих підприємств в Україні

У статті досліджено концептуальні, теоретичні та методичні засади забезпечення економічної безпеки під час планування та реалізації процесу інноваційного розвитку вітчизняних виробничих підприємств в сучасних економічних умовах.

Ключові слова: економічна безпека, інноваційний розвиток, інноваційний процес, складові системи економічної безпеки підприємства.

О.С. Кириченко
*кандидат экономических наук,
доцент кафедры управленческих технологий,
Университет экономики и права «КРОК»*

И.А. Дарага
*магистр управления инновационной деятельностью,
Университет экономики и права «КРОК»*

Экономическая безопасность инновационного развития производственных предприятий в Украине

В статье исследованы концептуальные, теоретические и методические основы обеспечения экономической безопасности в период планирования и реализации процессов инновационного развития отечественных предприятий в современных экономических условиях.

Ключевые слова: экономическая безопасность, инновационное развитие, инновационный процесс, составляющие системы экономической безопасности предприятия.

О. Kyrychenko
*PhD in Economics,
Associate Professor of Department of Managerial Technologies
«KROK» University*

I. Daraha
*Master of Management of Innovative Activity
«KROK» University*

Economic Security of Innovative Development of Industrial Enterprises in Ukraine

The article examines the conceptual, theoretical and methodological bases of provision of economic security during planning and implementation of the process of innovative development of domestic economic enterprises in the current economic conditions.

Keywords: *economic security, innovative development, innovative process, components of system of economic security.*

Постановка проблеми

Інноваційний розвиток сучасних вітчизняних підприємств нерозривно пов'язаний з функціонуванням у складному динамічному турбулентному середовищі, якому притаманний високий рівень як внутрішніх, так і зовнішніх небезпек та загроз. Ефективність та результативність управління інноваційною діяльністю на підприємстві здебільшого залежить від ефективності функціонування систем економічної безпеки підприємства, його здатності своєчасно та повною мірою протистояти небезпекам і загрозам. Економічна безпека інноваційного розвитку полягає у формуванні та функціонуванні такої системи економічної безпеки інноваційного підприємства, що здатна максимально прогнозувати можливу динаміку та фактори внутрішніх і зовнішніх змін за всіма складовими економічної безпеки, адаптувати підприємство та його функціональні підсистеми до таких змін та еволюціонувати разом із зовнішніми економічними ринковими змінами, що надало би підприємству можливості максимально забезпечити розробку та реалізацію власного інноваційного процесу та вивело його на новий інноваційний рівень розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Питанням економічної безпеки на всіх її рівнях присвячені праці плеяди вітчизняних та зарубіжних науковців: В. Алькеми [1], О. Захарова [2], З. Живко, І. Керницького [3], Г. Козаченко [4], В. Крутова [5], А. Сухорукова [12], О. Ляшенко [6], В. Мунтіяна [14], В. Ортинського [3] та інших.

Аспектам інноваційного розвитку та його впровадження у діяльності вітчизняних підприємств присвячені праці науковців: С. Авраменка [11], Н. Гончарової [8, 9], О. Волкова, М. Денисенко [13], Д. Кокурина [9], В. Оберемчука [10].

Не вирішена раніше частина загальної проблеми

На мікроекономічному рівні функціонування окремих суб'єктів господарської діяльності інноваційної розвитку пов'язаний у першу чергу з ініціацією, плануванням, розробкою та реалізацією інноваційного процесу перетворення новачків в інноваційні продукти чи процеси для їхнього подальшого впровадження та реалізації у ринковій, управлінській, маркетинговій чи виробничій сферах діяльності. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень з цього напряму питання забезпечення економічної безпеки підприємства за етапами процесу його інноваційного розвитку залишається недостатньо вивченим та потребує подальшого концептуального і методичного опрацювання.

Метою статті є дослідження концептуальних, теоретичних та методичних засад гарантування економічної безпеки під час планування та реалізації процесу інноваційного розвитку вітчизняних виробничих підприємств у сучасних економічних умовах.

Виклад основного матеріалу

Що являє собою інноваційний розвиток вітчизняних виробничих підприємств? У першу чергу це послідовне планування, створення, генерування ідей (новацій), що є носіями інноваційних зрушень та їхнє планування, реалізація і впровадження у вигляді інновацій – створення нових продуктів, процесів в усіх сферах економіки чи соціуму. Наступним кроком у поширенні інноваційних зрушень є дифузія інновацій – рух інноваційних змін від одного підприємства чи однієї галузі економіки та сфери виробництва до іншої.

На думку науковців, у пріоритетному використанні сукупності інноваційних факторів розвитку економіки полягає сутність переведення її на якісно новий тип розвитку, що і дає змогу досягти в ринковому середовищі економічної збалансованості. [7, 8] Як економічна категорія, інновація може бути охарактеризована в таких аспектах: як результат (продукт чи процес на стадії впровадження нових ідей, винаходів, патентів); як новація (товар на ринку інновацій на стадії розповсюдження, що здатний задовольнити ринковий попит); як фактор виробничого процесу (вдосконалення на стадії виробництва); як ефект у результаті використання нововведень (технічний, соціальний, економічний) [9].

За дослідженням В. Оберемчука, інноваційний процес – це послідовність дій на продукування ідей імовірного нововведення, маркетинг інновацій, виробництво, продаж і поширення цього нововведення, оцінка ефективності інновацій [10].

За дослідженням С. Авраменко, визначну роль в інноваційному розвитку суспільства відіграє науково-технічний прогрес – як фактор економічного росту. «Науково-технічний прогрес – суттєвий фактор виробництва продукції, що забезпечується за рахунок вдосконалення засобів виробництва та технологічної бази, відкриття наукою нових закономірностей, явищ та характеристик оточуючого світу, підвищення продуктивності праці» [11].

Проте якщо концептуальний теоретичний аспект вивчення інноваційних процесів у діяльності підприємств набув значного наукового пізнання, то практичні аспекти інновацій, що виступають одночасно як джерелом походження небезпек та загроз у діяльності підприємства, так і засобом забезпечення економічної безпеки та сталого розвитку, потребують подальшого наукового вивчення. Таким чином, інноваційний процес – це процес, пов'язаний з ініціацією, плануванням, розробкою, створенням, впровадженням, освоєнням та поширенням інновацій у всіх напрямках економічного розвитку. Інноваційна безпека є визначальним показником гарантування безпеки інноваційного процесу на всіх його етапах як для його об'єктів, так і суб'єктів.

Проблеми забезпечення економічної безпеки інноваційного розвитку досить часто розглядаються науковцями з позиції макроекономіки – інноваційної безпеки держави, оскільки ця сфера потребує всебічного, планового державного регулювання та планування, реалізації державної концепції, стратегії та політики підтримки інновацій та інноваційного переозброєння всіх сфер економіки в цілому. Проте без вітчизняних виробничих підприємств, які є безпосередніми виробниками інноваційної продукції, такі зрушення були б неможливими. На думку А. Сухорукова [12] інноваційна безпека держави – це спроможність вітчизняних науково-інноваційних і виробничих структур здійснювати наукові відкриття і винаходи, генерувати якісні зрушення в економіці, протистояти технологічним загрозам і гідно презентувати себе на світовому технологічному ринку. М. Денисенко та О. Волков [13, с. 815] визначили, що інноваційна безпека держави – це спроможність її науково-інноваційного потенціалу генерувати якісні зрушення в національній економіці; протистояти зовнішнім технологічним загрозам та гідно презентувати себе на світовому ринку технологій. У свою чергу В. Мунтіян [14, с. 210] ототожнює інноваційну безпеку з технологічною безпекою – збереженням такого рівня вітчизняного науково-технічного й виробничого потенціалу, який у разі погіршення внутрішніх і зовнішніх умов забезпечив би виживання національної економіки за рахунок використання власних інтелектуальних і технологічних ресурсів, збереження державної незалежності.

Формування інноваційних зрушень як на окремих виробничих підприєм-

ствах, так і загалом в економічній системі країни відбувається за наявності та взаємодії двох основних складових: формування інноваційно-інвестиційного клімату, що створює на рівні держави умови, за яких стає можливим розвиток науки та технологій, а саме – генерування, планування та реалізація інноваційних ідей, з одного боку, а з іншого, – базового фактора відповідності та наявності внутрішнього виробничого потенціалу підприємств, їх готовності до виробничого провадження, реалізації таких новацій та перетворення на інновації – нові інноваційні продукти, чи інноваційні процеси, що спрямовані на оновлення чи модифікацію кінцевих продуктів для серійного, масового чи індивідуального виробництва, просування їх на ринок та задоволення суспільних потреб (рис. 1).

Важливими факторами, що забезпечують взаємодію цих двох базових складових інноваційного розвитку, є своєчасність змін, їх актуальність та повнота, стратегічне планування та мобільність у прийнятті належних рішень відповідно до техніко-технологічних змін макросередовища інтеграційних зрушень.

Наявність та рівень інноваційно-інвестиційного клімату у країні та внутрішній потенціал кожного окремого підприємства, що впроваджує інновації, є базовими умовами поглиблення подальших власних наукових інноваційних розробок та поширення інновацій – дифузії інновацій в інші сфери та галузі економіки. Без цих умов та цієї взаємодії значний інноваційний розвиток є неможливим.

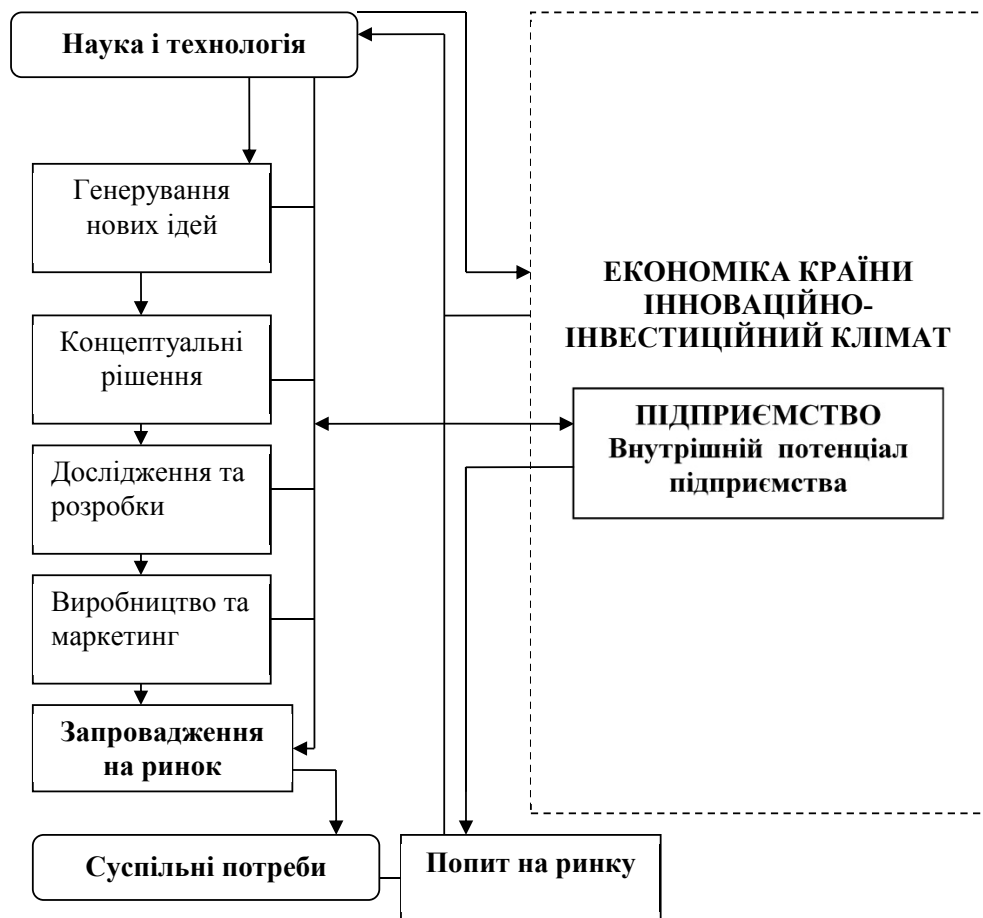

Рис. 1. Зовнішні та внутрішні чинники планування та реалізації інноваційного процесу
 Джерело: укладено авторами за джерелами [2–4, 9, 10]

Системне, комплексне та якісне функціонування системи економічної безпеки підприємства з належним рівнем економічної безпеки є необхідною умовою ефективного та всебічного виконання і реалізації всіх етапів інноваційного процесу (рис. 2).

На етапі генерування ідей важливими є фактори інформаційної складової систем економічної безпеки, оскільки своєчасний та повний збір інформації та організація процесу інформаційно-аналітичного забезпечення сприяє тому, щоб повною мірою зібрати та проаналізувати інформацію про внутрішній та зовнішній стан ринку існуючих технологій, патентну чистоту певних ідей, можливість та доцільність їх подальшої розробки і застосування. Інтелектуально-кадрова складова відповідає за безпеку кадрового потенціалу персоналу, що займається даною розробкою, та відповідність його кваліфікації і спеціалізації поставленим завданням.

На етапі прийняття концептуальних рішень фінансово-економічна складова та відповідні розрахунки визначають доцільність і прибутковість подальшої розробки та реалізації даного проекту; інноваційна складова пов'язана з відповідністю даної ідеї векторові визначеного інноваційного розвитку та наявності інноваційного потенціалу; показники інвестиційної складової визначають можливість і доступність джерел фінансування, умови та безпеку залучення інвестицій.

На етапі дослідження та розробки першочерговими і базовими є: інтелектуально-кадрова складова економічної безпеки, тобто відповідність наявності та якості кадрового потенціалу запитам даного інноваційного проекту, інноваційна складова, тобто якість та патентна чистота даного інноваційного проекту,

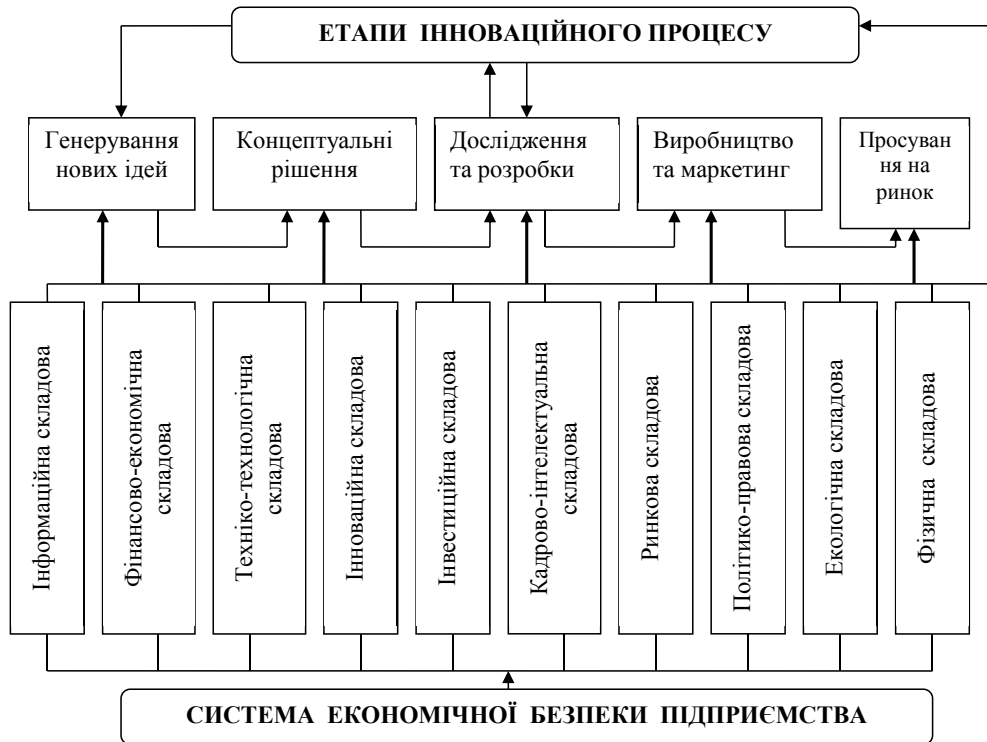

Рис. 2. Модель взаємодії складових системи економічної безпеки за основними етапами інноваційного процесу

Джерело: укладено авторами за джерелами [2–4,9,10]

фінансово-економічна складова, тобто можливість підприємства чи організації розробника здійснювати матеріально-технічне фінансування, забезпечення даної новачії.

На етапі виробництва та маркетингу безпеку інноваційної діяльності гарантують фінансово-економічна, техніко-технологічна, інтелектуально-кадрова, політико-правова, фізична, інформаційна та інші складові системи економічної безпеки підприємства. На цьому етапі відбувається впровадження розробки-новачії у виробництво та розпочинається вироблення нового інноваційного продукту, або ж впровадження нового інноваційного процесу і пов'язана з цим перебудова, модернізація виробничої чи управлінської сфери.

На етапі просування продукції на ринок відбувається завершення інноваційного процесу і суттєво посилюються фактори впливу ринкової складової системи економічної безпеки, що пов'язано як із реакцією споживачів, так і конкурентів, а також реакцією на інновацію всієї галузі. Відповідно до цього посилюється дія чинників інформаційної, інноваційної, фізичної, нормативно-правової та інших складових системи економічної безпеки підприємства.

Висновки

У результаті дослідження концептуальних та методичних засад забезпечення економічної безпеки під час планування та реалізації процесу інноваційного розвитку вітчизняних виробничих підприємств в сучасних економічних умовах визначено, що ефективність та результативність інноваційного розвитку, безпека його впровадження у діяльність вітчизняних підприємств безпосередньо залежать від наявності, економічної повноти та взаємодії двох основних базових факторів: інноваційно-інвестиційного клімату у країні, що формує зовнішнє середовище підприємства, та внутрішнього потенціалу підприємства, що відображає його готовність до розробки та реалізації інновацій, його економічну, ресурсну спроможність своєчасно та ефективно провадити всі етапи інноваційного процесу, максимально безпечно, з огляду на економічну безпеку діяльності всього підприємства, та прибутково, з огляду на отримання фактичного фінансового результату від інноваційно-інвестиційної діяльності. Збалансована проактивна робота системи економічної безпеки підприємства за всіма складовими та сферами дозволяє значно зменшити небезпеки та загрози на всіх етапах інноваційного процесу підприємства.

Література

1. *Алькема В.Г.* Система економічної безпеки логістичних утворень: монографія. / В.Г. Алькема. – К.: Університет економіки та права «КРОК», 2011. – 378 с.
2. *Захаров О.І.* Теоретичні основи забезпечення економічної безпеки підприємства / О.І. Захаров // Вчені записки Університету «КРОК». – 2012. – №32. – Т.2. – С. 80–84.
3. Економічна безпека підприємства, організацій та установ: / [В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко, М.І. Керницька та ін.] під. ред. В.Л. Ортинського. – К.: Правова єдність, 2009. – 544 с.
4. *Козаченко А.В.* Управление крупным предприятием: [монографія] / А. В. Козаченко, А. Н. Ляшенко, И.Ю. Ладико и др. – К.: Либра, 2005. – 384 с.
5. *Крутов В.В.* Становлення та розвиток недержавної системи безпеки підприємства / В.В. Крутов. – К.: Фенікс, 2008. – 423 с.
6. *Ляшенко О.М.* Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: [монографія] / О.М. Ляшенко. – Луганськ: СНУ ім. В.Даля, 2011. – 400 с.
7. *Гончарова Н.П.* Инновационный тип развития – как фактор сбалансированности экономики / Н.П. Гончарова // Стратегия экономического развития Украины : наук. зб. – Вип.1. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 125–132.
8. *Гончарова Н.П.* Концептуальные подходы к инновационному развитию промышлен-

ности / Н.П. Гончарова // Стратегия экономического развития Украины: наук. зб. – Вип.7. – К.: КНЕУ, 2001. – С. 113–121.

9. Кокурин Д.И. Инновационная экономика: управленческие и маркетинговые аспекты / Д.И. Кокурин, В.С. Волков, Е.И.Сафиуллина. – М.: Экономика, 2011. – 532 с.

10. Оберемчук В.Ф. Маркетинг инновационной деятельности / В.Ф. Оберемчук // Стратегия экономического развития Украины: наук. зб. – №1. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 191–197.

11. Авраменко С. Новые формы инвестиций в условиях переходной экономики / С. Авраменко // Экономист. – 1999. – №3. – С. 28–31.

12. Сухоруков А. Формування вітчизняних транснаціональних структур у контексті за-безпечення інноваційної безпеки України / А. Сухоруков // Стратегічна панорама. – 2005. – №4. – С. 104–112.

13. Економіка й організація інноваційної діяльності. За ред. Волкова О.І., Денисенка М.П. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 960 с.

14. Мунтян В. Економічна безпека держави. – К.: Вид-во КВІЦ, 1999. – 462 с.

УДК 338.45

О.О. Леонова

*здобувач кафедри економіки та фінансів
факультету права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Удосконалення аналітичної оцінки тіньової економічної діяльності промислового підприємства на основі аналізу використання ресурсів

У статті досліджено проблеми розповсюдження неофіційної економічної діяльності, проведено аналітичну оцінку тіньової економіки промислового підприємства на основі аналізу використання ресурсів.

Ключові слова: *тіньова економіка, неофіційна економічна діяльність, легалізація.*

А.О. Леонова

*соискатель кафедры экономики и финансов
факультета права и массовых коммуникаций
Харьковского национального университета внутренних дел*

Усовершенствование аналитической оценки теневой экономической деятельности промышленного предприятия на основе анализа использования ресурсов

В статье исследованы проблемы распространения неофициальной экономической деятельности, проведена аналитическая оценка теневой экономики промышленного предприятия на основе анализа использования ресурсов.

Ключевые слова: *теневая экономика, неофициальная экономическая деятельность, легализация.*